

Motion till riksdagen 2008/09:Ub16

**av Rossana Dinamarca m.fl. (v)
med anledning av prop. 2008/09:87**

Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommentar- och referensmaterial.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningsinsatser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om styrning av undervisningens innehåll.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål att uppnå och mål att sträva mot.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål och kunskapskrav i årskurs 3.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella prov.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda frågan om kursplaner för obligatoriska särskolan och träningsskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra läroplanernas (Lpo 94 och Lpf 94) kapitel 1 enligt följande:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av skolans styrning och finansiering.

Fel! Okänt namn

Inledning

I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet fattades en rad politiska beslut som i grunden förändrade den svenska skolan. Bland annat förändrades den tidigare statliga regelstyrningen till en nationell målstyrning. I proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan föreslår regeringen nya riktlinjer för läro- och kursplaner för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. I kursplanerna ska det finnas bestämmelser om innehållet i undervisningen. Vidare ska nationella kunskapskrav och obligatoriska nationella ämnesprov införas för årskurs 3, 6 och 9.

Det finns givetvis ett behov att se över de enskilda målen i läroplaner och kursplaner och genomföra förändringar t.ex. om det finns oklarheter eller onödiga upprepningar. Däremot anser vi det inte motiverat att i dagsläget helt förändra läro- och kursplanernas struktur och innehåll. Det finns andra möjligheter att lösa de problem som finns med de nuvarande målen, och vi lämnar sådana förslag i denna motion. Vi anser också att eventuella förändringar av målstrukturen måste ske i ett större sammanhang. Riksdagen bör därför avslå proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan.

Kunskap om målen

Bland den kritik som finns mot det nuvarande målsystemet är att läroplanen och kursplanerna inte används i undervisningen. Anledningen sägs vara att de uppfattas som otydliga. Det kan givetvis bero på att styrdokumentet i sig är undermåliga, men det kan också vara en följd av att delar av målstyrningsreformen inte genomfördes på ett bra sätt. I betänkandet Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan (SOU 2007:28) som ligger till grund för föreliggande proposition, finns en beskrivning och analys av reformen. Ett problem som framkommer är att det aldrig har utarbetats något kommentar- och referensmaterial till läro- och kursplanerna, trots att det i alla förarbeten anses som en förutsättning för att lärarna skulle kunna utforma mål i sin undervisning. Detta arbete skulle ingå i Skolverkets uppdrag. Det stödmaterial som har tagits fram av Skolverket innebär enligt utredarens bedömning ingen hjälp för lärare till hur de ska konkretisera målen i sin undervisning. Behovet av ett kommentar- och referensmaterial kommer att finnas oavsett om de förändringar av läro- och kursplaner som regeringen nu föreslår genomförs eller inte. Därför bör Skolverket få ett förtydligat uppdrag att ta fram ett sådant stödmaterial, och lärare, elever och skolledare bör medverka. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ytterligare ett problem är att det material som Skolverket har producerat är relativt okänt ute på skolorna. Det kan givetvis ha flera orsaker, men en viktig förklaring är att det satsas för lite resurser på kompetensutveckling i skolan

och att det också var fallet vid införandet av den nuvarande läroplanen. Regeringen har dock inte lärt av historien utan lägger hela ansvaret på skolhuvudmännen att se till att kunskapen om de nya styrdokumenterna når ut på skolorna. Det är naturligtvis formellt riktigt men innebär att det kommer att uppstå liknande problem med den nya läroplanen, som med den gamla. I utredningen anses det nödvändigt att staten tar ansvar för viss utbildning och att det totalt innebär kostnader på ca 400 miljoner kronor. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om en statlig utbildningssatsning i samband med implementeringen av de föreslagna styrdokumenterna. Utbildningen bör omfatta såväl lärare som skolledare och skolhuvudmän. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Styrning av kunskapen

I propositionen föreslås vidare att det i de nya styrdokumenterna ska anges vad undervisningen ska handla om, vilket ska benämnas som "centralt innehåll" i kursplanerna. Det är dock oklart vad detta innebär. Den enda beskrivning som ges i propositionen är att detta innehåll ska ge lärarna en god förståelse för vad som ska behandlas, men inte begränsa ett mer detaljerat ämnesinnehåll eller arbetssätt. I utredningen (SOU 2007:28) ges några exempel på vad det kan innebära för några olika ämnen vilket konkret visar att detta förslag är problematiskt på flera olika sätt.

I ämnet historia för årskurs 6 finns t.ex. en punkt som lyder "hembygdens historia". Där är ordet hembygd inte helt okomplicerat. Vad är hembygd? Vissa får kanske associationer till folkskolans hembygds kunskap och det gamla bondesamhället. För andra kanske hembygden finns i ett annat land. Hur avgränsas en hembygd? Kan det vara ett bostadsområde, en stadsdel, en tätort, en socken eller en kommun; kanske Europa kan räknas som en hembygd? Utredarens tanke är kanske att det obligatoriska innehållet ska handla om tolkningar, men det framgår inte någonstans i texten.

Det finns heller inget tydligt samband mellan mål, innehåll och kunskapskrav. På vilket sätt bidrar undervisning just i hembygdens historia till kunskap om historiska förändringsprocesser? Inget av målen talar över huvud taget om "hembygd". Samtidigt föreslås ett av kunskapskraven för årskurs 6 vara att eleven kan ge exempel på någon historisk förändring av betydelse för hembygden trots att detta inte uttrycks som ett mål för undervisningen. Den enda slutsatsen som kan dras är att det som kallas "centralt innehåll" är överordnat målen för undervisningen. Det finns då stora likheter med den i Danmark så omdebatterade historiekanon, som har drivits igenom av högerpolitiker med nationalistiska syften.

Den kritik som kan riktas mot exemplen från ämnet historia omfattar också övriga ämnen. Det finns även andra problem med att införa "centralt innehåll". Om staten föreskriver att ett visst innehåll i undervisningen ska vara obligatoriskt, förminskas betydelsen av lärarens ämneskunskaper. Den kunskap som har förvärvats under utbildningen till lärare, genom kompetensut-

Fel! Okänt namn på

veckling och genom att följa med i ämnesområdet, blir underordnad det staten ålägger läraren att lära ut. Det innebär samtidigt att regeringen underkänner den undervisning i ämnena som bedrivs vid universitet och högskolor.

Vänsterpartiet anser därför att regeringens förslag om ”centralt innehåll” i kursplanerna inte ska genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rätt till kunskap

I dagens styrdokument anges två målnivåer: mål att uppnå och mål att sträva mot. Mål att uppnå bör ses som en rättighetskatalog för eleverna eftersom det uttrycks tydligt att det är skolans ansvar att eleverna når dessa mål. Målen att sträva mot tydliggör ytterligare att utvecklingen av skolans arbete är en grundläggande förutsättning för att eleverna ska få möjlighet att fördjupa och bredda sin kunskap och bildning. Vi vill också anknyta till ursprungsidén med dessa mål att sträva mot; att det inte kan anges några gränser för kunskapsutvecklingen.

Vi är därför tveksamma till regeringens förslag att frångå principen med uppnåendemål och strävansmål och i stället införa en målnivå, som man väljer att kalla nationella kunskapskrav. Dessa krav ska ställas på eleverna, och det innebär i princip att de själva tvingas överta ansvaret för att de får den kunskap som de tidigare hade rätt till. Det innebär också minskade krav på skolan som institution och att ambitionerna sänks för elevernas kunskapsutveckling. De sänkta ambitionerna gör att betygen kommer att styra undervisningen i ännu högre grad och att betygshetsen det avslutande året i grundskolan kommer att öka. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mål i årskurs 3

Kunskapskraven, som regeringen vill införa, ska omfatta elever i årskurs 3. Mål för årskurs 3 har redan införts i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Utöver detta föreslås kunskapskrav även för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna. Regeringen menar att syftet är att lärarna därigenom lättare kan upptäcka elever med behov av stöd och att dessa elever därmed kan få den hjälp de behöver. Detta syfte kan tyckas vällovligt, men regeringens politik bygger dessvärre på den felaktiga och illa underbyggda tesen att lärare saknar tillräcklig information och kännedom om elevernas kunskaper och att det är därför elever inte når målen. I själva verket har de flesta lärare som undervisar i grundskolans tidiga år en god insikt i elevernas kunskapsutveckling och vet vilka elever som behöver mer stöd och hur detta stöd bör utformas. Trots detta hävdar regeringen att lärarna saknar dessa kunskaper och underkänner med andra ord en hel yrkeskår.

Orsaken till att eleverna inte når målen är att de aldrig får den hjälp och stimulans som de har behov av – och har rätt till. Trots att lärarna vet vilka åtgärder som behöver vidtas har de ingen möjlighet att fatta beslut på enbart pedagogiska grunder, eftersom de inte har tillräckliga resurser till sitt förfo-gande.

Tidigare mål och kunskapskrav kommer att styra undervisningen mot ett fåtal ämnen och kommer därför att leda till sämre kunskaper. Möjligheterna att låta intresse och nyfikenhet styra lärandet blir också sämre. Vänsterpartiet anser därför att det inte ska införas kunskapskrav i årskurs 3 och föreslår dessutom att de nyligen införda målen för årskurs 3 avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Färre nationella prov

Vänsterpartiet har även invändningar mot en ökad användning av nationella prov. I en decentraliserad, målstyrd skola måste utvärderingarna ske lokalt och sammanställas nationellt. Nationella prov förutsätter att alla elever lär sig samma saker och riskerar att styra undervisningen med dess innehåll på samma sätt som betygen gör. Detta motverkar utvecklingen mot pedagogiskt nytänkande och mångfald som i dag sker lokalt ute på skolorna. Det blir mycket svårare för lärarna att ta hänsyn till elevernas individuella kunskaps-utveckling, som kan skilja oerhört mycket i tidiga år. Undervisningen styrs mot några få mål vilket ger eleverna färre kunskaper och en sämre bildning. Den stress som många elever redan i årskurs 5 känner inför de nationella proven flyttas nedåt i åldrarna. Det är givetvis negativt för lärandet, men kan också medverka till en sämre hälsa på längre sikt.

Naturligtvis måste det finnas redskap för att bedöma elevernas kunskap eftersom det är det bästa sättet att utvärdera skolans undervisning. Dessa bedömningar måste dock samtidigt vara ett stöd i lärandet och ska därför vara framtätsyftande eller formativa. Betyg och nationella prov är summativa bedömningar, dvs. de mäter bara gjorda prestationer och ger ingen information om hur lärandet ska utvecklas. Möjligen kan de nationella proven göra mer nytta som ett redskap för att utvärdera undervisningen. De enskilda elevernas prestationer behöver därigenom inte uppmärksammas i så stor utsträckning och proven skulle kunna avpersonifieras eller anonymiseras.

Vår slutsats är därför att de nationella proven måste användas mycket sparsamt. Vi ser därför inget behov av fler nationella prov vare sig tidigare i åldrarna eller i ytterligare ämnen. Endast proven i årskurs 9 ska vara obligatoriska. Ej heller bör de nationella proven få en ökad betydelse vid betygssättningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

Kursplanerna för obligatoriska särskolan

Utredningen (SOU 2007:28) ger inga förslag om kursplaner i särskolan och träningsskolan utan menar att frågan om deras behov av kursplaner bäst kan tillgodoses. Detta förslag har också ett brett stöd bland remissinstanserna. Trots detta föreslår regeringen att kursplaner med samma struktur som i grundskolan ska införas i den obligatoriska särskolan och träningsskolan. Vi anser att det är förhastat av regeringen och att det behövs mer kunskap, vilket således innebär att vi ansluter oss till förslaget om att frågan behöver utredas ytterligare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Konfessionsfri värdegrund

Regeringen menar att skolans värdegrund bör vara oförändrad i den nya läroplanen. Vänsterpartiet anser dock att skrivningarna om kristen tradition och västerländsk humanism utgör tydliga avsteg från den anda som i övrigt präglar läroplanernas värdegrund. De andra värden som hävdas är lätta att ställa upp på för alla demokrater från höger till vänster och oavsett kulturell och religiös hemvist. Dessa andra värden är konkreta och lätta för lärare och elever att diskutera i anslutning till vardagliga situationer och aktuella samhällsdebatter. Det betyder inte att dessa värden är oomtvistade eller att tolkningen av deras innebörd inte kan skilja sig åt. Men värdegrundens övriga formuleringar är ändå klart mer konkreta och tydliga än den om kristen tradition och västerländsk humanism. De utgör heller ingen provokation mot någon demokrat.

Vänsterpartiet menar att det är dags att samordna de tre läroplanernas skrivning om värdegrunden. Det är svårt att se rationella skäl till att kristen tradition och västerländsk humanism ska vara vägledande i grund- och gymnasieskolan, men inte i förskolan. Vårt konkreta förslag är att samtliga läroplaner får en gemensam skrivning enligt följande: *"Detta sker genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande."* Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Huvudmannaskap och måluppfyllelse

Vid en analys av mål- och resultatstyrningen av skolan är det uppenbart att det finns många problem och oklarheter med den nuvarande styrningen av och ansvarsfördelningen inom skolan. Bland annat finns det oroväckande tendenser att bristande likvärdighet leder till att de sociala skillnaderna i skolan ökar. Denna utveckling kan inte enbart hänföras till hur styrdokumentet är formulerade eller tolkas, men det utgör en del av problemet. Därför anser vi i Vänsterpartiet att det behövs en total utvärdering av det svenska skolvä-

Fel! Okänt namn på

sendet och föreslår att det tillsätts en utredning med uppdrag att analysera och utvärdera skolans styrning och finansiering. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 15 januari 2009

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Elina Linna (v)

Lena Olsson (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Eva Olofsson (v)